

GIÁO ÁN TỔNG HỢP
Bồi dưỡng học sinh giỏi môn Tiếng Việt
Lớp 4 – 5

PHẦN TẬP LÀM VĂN

Phần II: Tập làm văn:

1) Bài tập về phép viết câu.....	55
2) Bài tập về phép viết đoạn.....	61
3) Luyện viết phần mở bài.....	64
4) Luyện viết phần kết bài.....	66
5) Luyện tìm ý cho phần thân bài.....	68
6) Phương pháp chung khi làm bài Tập làm văn.....	71
7) Làm thế nào để viết được một bài văn hay.....	72
8) Nội dung và phương pháp làm bài:	
8.1- Thể loại miêu tả.....	74
1. Tả đồ vật.....	74
2. Tả cây cối.....	76
3. Tả loài vật.....	78
4. Tả người.....	79
5. Tả cảnh.....	81
8.2- Thể loại kể chuyện.....	84
8.3- Thể loại viết thư.....	87

PHẦN II : TẬP LÀM VĂN

*Chương trình Phân môn TLV:

- Lớp 2:

- + **Tuần 10:** Kể về người thân.
- + **Tuần 13:** Kể về gia đình.
- + **Tuần 20:** Tả ngắn về bốn mùa.
- + **Tuần 28:** Tả ngắn về cây cối.
- + **Tuần 34:** Kể ngắn về người thân.

- Lớp 3:

- + **Tuần 3:** Kể về gia đình.
- + **Tuần 6:** Kể lại buổi đầu em đi học.
- + **Tuần 8:** Kể về người hàng xóm.
- + **Tuần 11,12:** Nói, viết về quê hương và cảnh đẹp đất nước.
- + **Tuần 16,17:** Nói về thành thị, nông thôn.
- + **Tuần 21,22:** Nói, viết về người lao động trí óc.
- + **Tuần 23 → 32:** Kể lại một buổi biểu diễn nghệ thuật, lễ hội, một trận thi đấu thể thao, bảo vệ môi trường.
- + **Tuần 13, 31:** Viết thư.
- + **Tuần 33 :** Ghi chép sổ tay.

- Lớp 4:

- + **Tuần 1 → 12:** Kể chuyện(cốt chuyện; xây dựng đoạn văn; phát triển câu chuyện; hành động, ngoại hình của nhân vật; mở bài, kết bài,...)
- + **Tuần 3, 5 :** Viết thư.
- + **Tuần 14 → 32:** miêu tả (đồ vật, cây cối, con vật: quan sát, xây dựng đoạn văn, mở bài, kết bài).

- Lớp 5:

- + **Tuần 1 → 8:** Tả cảnh (dựng đoạn mở bài, kết bài).
- + **Tuần 12 → 19:** Tả người (ngoại hình, hoạt động; dựng đoạn mở bài, kết bài)
- + **Tuần 22 → 34:** Ôn tập văn kể chuyện, tả đồ vật, cây cối, con vật, tả cảnh, tả người.

1) Bài tập về phép viết câu:

1.1. Ghi nhớ:

* Câu văn là một bộ phận của bài văn. Vì vậy, muốn có một đoạn văn hay thì phải có các câu văn hay. Muốn viết được câu văn hay, ngoài việc dùng từ chính xác, câu văn cần phải có hình ảnh. Có hình ảnh, câu văn sẽ có màu sắc, đường nét, hình khối,... Để câu văn có hình ảnh, các em cần lưu ý sử dụng các từ ngữ gợi tả, gợi cảm và các biện pháp nghệ thuật như so sánh, nhân hoá, điệp ngữ, đảo ngữ,... Các hình thức nghệ thuật này sẽ làm cho câu văn trở nên sinh động hơn rất nhiều.

* Với cùng một nội dung thông báo, song với mỗi cách viết lại có một cách hiểu khác nhau.

VD: Với nội dung: **Con sông chảy qua một cánh đồng**, ta có thể diễn tả bằng nhiều cách như sau :

- Con sông nằm uốn khúc giữa cánh đồng xanh mướt lúa khoai. (Vẻ đẹp thuần túy).

- Con sông khoan thai nằm phơi mình trên cánh đồng xanh mướt lúa khoai. (Vẻ đẹp khoáng khoáng).

- Con sông hiền hoà chảy qua cánh đồng xanh mướt lúa khoai.(Vẻ đẹp hiền hoà).

- Con sông lặng lẽ dấu mình giữa cánh đồng xanh mướt lúa khoai.(Vẻ đẹp trầm tư).

- Con sông mềm như một dải lụa vắt ngang qua ánh đồng xanh mướt lúa khoai. (Vẻ đẹp thơ mộng)

.....

Như vậy, ý của câu văn hoàn toàn phụ thuộc vào ngụ ý của người viết .Với mỗi một cách diễn đạt khác nhau lại cho một giá trị biểu cảm khác nhau.

*** Các biện pháp nghệ thuật thường sử dụng khi viết văn:**

a) **Biện pháp so sánh:** Là đối chiếu 2 sự vật, hiện tượng cùng có một dấu hiệu chung nào đó với nhau, nhằm làm cho việc diễn tả được sinh động, gợi cảm.

VD: **Bà như quả ngọt chín rồi**

Càng thêm tuổi tác, càng tươi lòng vàng.

(Võ Thanh An)

(So sánh bà (sống lâu, tuổi đã cao) như quả ngọt chín rồi (quả đến độ già giặn, có giá trị dinh dưỡng cao).So sánh như vậy để cho người người đọc sự suy nghĩ, liên tưởng: Bà có tấm lòng thơm thảo,đáng quý; có ích lợi cho cuộc đời, đáng nâng niu và trân trọng)

b) **Biện pháp nhân hoá:** Là biến sự vật (cỏ cây, hoa lá, gió trăng, chim thú,...) thành con người bằng cách gán cho nó những đặc điểm mang tính cách người, làm cho nó trở nên sinh động, hấp dẫn.

VD: **Ông trời nổi lửa đằng đông**

Bà sân vấn chiếc khăn hồng đẹp thay.

(Trần Đăng Khoa)

(Nhà thơ đã sử dụng biện pháp nhân hoá bằng cách dụng từ xưng hô với các sự vật: “**Ông trời**”, “**bà sân**” cùng các hoạt động của con người: “**nổi lửa**”, “**vấn chiếc khăn hồng**”, giúp cho người đọc cảm nhận được một bức tranh cảnh vật buổi sáng đẹp đẽ, nhộn nhịp và sinh động).

c) **Điệp từ, điệp ngữ :** Là sự nhắc đi nhắc lại một từ ngữ, nhằm nhấn mạnh một ý nào đó, làm cho nó nổi bật và hấp dẫn người đọc.

VD: **Ơi Việt Nam! Việt Nam ơi!**

Việt Nam! Ta gọi tên Người thiết tha...

(Lê Anh Xuân)

(Từ **Việt Nam**, tên gọi của đất nước, được nhắc lại 3 lần (điệp từ) nhằm nhấn mạnh tình cảm tha thiết gắn bó và yêu thương đất nước).

d) **Biện pháp đảo ngữ:** Là sự thay đổi trật tự cấu tạo ngữ pháp thông thường của câu văn, nhằm nhấn mạnh và làm nổi bật ý cần diễn đạt.

VD:

Chất trong vị ngọt mùi hương
Lặng thầm thay những con đường ong bay...
(Nguyễn Đức Mậu)

(Dòng 2 đảo VN lên trước góp phần nhấn mạnh được ý nghĩa đẹp đẽ : Sự lao động thầm lặng, không mệt mỏi của bầy ong thật đáng cảm phục).

1.2. Bài tập thực hành:

Bài 1:

Thêm từ ngữ vào chỗ trống để câu văn có sức gợi tả, gợi cảm hơn:

- Phía đông,.....mặt trờinhô lên đỏ rực.
- Bụi treven hồ.....ngiên mình.....theo gió.
- Trên cành cây....., mấy chú chim non.....kêu.....
- Khi hoàng hôn.....xuống, tiếng chuông chùa lại ngân....
- Em bé.....cười.....

***Đáp án :**

- Ông, đang từ từ.
- Ngà , đang , đu đưa.
- Cao, đang riu rít, trong nắng chiều.
- Buông, vang.
- Toét, khanh khách.

Bài 2:

Thay những từ gạch chân bằng những từ ngữ gợi tả hơn cho câu văn thêm sinh động:

- Cây chanh trong vườn đang nở hoa **rất trắng**.
- Các loài hoa trong vườn đang đua nhau **nở**.
- Tiếng chim **kêu** sau nhà khiến Lan giật mình **thức dậy**.
- Những đám mây đang **khẽ** trôi.
- Những cơn gió **khẽ thổi** trên mặt hồ.
- Gió thổi **mạnh**, lá cây rơi **nhieều**, từng đàn cò bay **nhANH** theo mây.
- Dòng sông chảy **nhANH**, nước réo **to**, sóng vỗ hai bên bờ **mạnh**.
- Mưa xuống **rất mau**, giọt ngã, giọt bay, bụi nước toả trắng xoá. Con gà **ướT** **hết đang đi** tìm chỗ trú.

***Đáp án :**

- Trắng muốt hoặc trắng xoá.
- Khoe sắc.
- Lảnh lót , choàng tỉnh dậy.
- Bồng bềnh trôi.
- Nhẹ nhàng, lướt.
- Ào ào, lả tả, lả lướt.
- Cuồn cuộn, âm âm, ào ạt.
- Sầm sập, ướT lướt thướt, quáng quàng.

Bài 3:

Dùng biện pháp so sánh để viết lại những câu văn sau cho sinh động, gợi tả hơn:

- mẹ khen tôi biết thương yêu bè bạn và thưởng cho tôi một bộ quần áo khác.
Dựa vào các tình tiết trên, em hãy kể lại câu chuyện và đặt tên cho chuyện.

5) Bài tập tự luyện:

ĐỀ 1: Suốt đêm mưa to gió lớn. Sáng ra ở tổ chim chót vót trên cây cao, có con chim lớn đang giữ cánh ướt. Bên cạnh là chú chim con lông cánh vẫn khô nguyên vừa mở bừng đôi mắt đón ánh nắng mặt trời.

Câu chuyện gì xảy ra với 2 chú chim trong đêm qua? Em hãy hình dung và kể lại.

ĐỀ 2: "...Một cậu bé vui sướng cầm tiền mẹ vừa cho ra phố mua kem. Bỗng cậu gặp một ông lão ăn xin già yếu. Ông chìa bàn tay gầy gò, run rẩy trước mọi người để cầu xin sự giúp đỡ..."

Em hãy hình dung sự việc diễn biến tiếp theo để kể trọn vẹn câu chuyện, thể hiện tình thương, sự thông cảm với ông lão ăn xin trong cậu bé mạnh hơn mong muốn được ăn kem.

ĐỀ 3: Em đã từng tự làm một món quà đặc biệt để tặng người thân. Món quà ấy đã làm cho người nhận quà hết sức ngạc nhiên và xúc động. Hãy kể lại câu chuyện đó.

ĐỀ 4: Hãy xây dựng một cốt chuyện có nội dung như sau:
Một lần em đã có một hành động thiếu trung thực. Em rất ân hận vì hành động đó của mình và đã tìm cách sửa chữa.

ĐỀ 5: "Ngày xưa ngày xưa có hai mẹ con sống bên nhau rất hạnh phúc. Một hôm, người mẹ bị ốm nặng và chỉ khát khao được ăn quả táo thơm ngon. Người con đã ra đi và cuối cùng, anh mang được quả táo về biếu mẹ.

Dựa vào lời tóm tắt trên, em hãy tưởng tượng và kể lại câu chuyện đi tìm quả táo của người con hiếu thảo.

ĐỀ 6: Hãy viết tiếp bài văn của bạn Nga được mở đầu như sau:
Trong hộp bút của em có một chiếc bút đã cũ, không còn dùng được nữa, nhưng em luôn đem bên mình và giữ gìn cẩn thận. Đó là cây bút cô giáo đã cho em trong một lần em để quên bút ở nhà. Cây bút luôn nhắc em nhớ lại một kỉ niệm đẹp về cô giáo cũ của mình. Chuyện là thế này..."

ĐỀ 7: Em đã từng nhận được một món quà đặc biệt chứa đầy tình thương của người tặng. Hãy kể lại câu chuyện về kỉ niệm đó.

ĐỀ 8: Hãy kể lại câu chuyện có nội dung: Kể kiêu ngạo sẽ chuốc lấy thất bại chua cay.

(Gợi ý: Chuyện Thỏ và Rùa; Cuộc chạy đua trong rừng,...)

ĐỀ 9: Kể lại câu chuyện có nội dung "Ở hiền gặp lành" theo lời của một nhân vật trong chuyện.

(Gợi ý: Chuyện Tấm Cám, Cây khế,...)

ĐỀ 10: "Một con dê đen và một con dê trắng cùng đi qua một chiếc cầu hẹp, chẳng con nào chịu nhường con nào..."

Kết quả ra sao? Em hãy kể lại câu chuyện ấy.

8.3. Thể loại viết thư:

1) Yêu cầu:

- Xác định rõ đối tượng nhận thư (ông, bà, bố mẹ, bạn bè,...)
- Xác định rõ mục đích viết thư (thông báo, thăm hỏi tin tức hay thuật chuyện).
- Sử dụng cách xưng hô, lời lẽ phải phù hợp với quan hệ tình cảm giữa người nhận và người viết. Tình cảm trong thư phải chân thành.

2) Dàn bài chung:

*Đầu thư:

- Nơi viết, ngày...tháng...năm...
- Lời chào, xưng hô với người nhận thư (tuỳ theo người nhận thư là ai, quan hệ với mình như thế nào mà có lời chào, lời xưng hô cho phù hợp).

*Phần chính bức thư:

- Lí do, mục đích viết thư (tại sao viết thư, viết thư nhân dịp nào?...)
- Nội dung thăm hỏi, thuật chuyện:
 - + Nếu là thư thăm hỏi: hỏi thăm sức khỏe, công việc làm ăn, đời sống, sinh hoạt hàng ngày đồng thời cũng thông báo các tình hình trên của mình cho người nhận thư biết. Ngoài ra, cần chú ý viết rõ về nội dung thăm hỏi mà đề bài yêu cầu.
 - + Nếu là thư thuật chuyện: Thuật lại toàn bộ diễn biến câu chuyện nhưng cũng cần làm nổi bật trọng tâm của chuyện, xen lẫn thái độ, tình cảm của mình hoặc của người liên quan để thư thêm sinh động.

*Cuối thư:

- Lời chúc (hoặc cảm ơn, hứa hẹn), lời tạm biệt.
- Kí tên.

3) Bài tập thực hành:

ĐỀ 1: Em có người bạn ở xa và đang bị ốm. Hãy viết thư cho bạn để thăm hỏi, động viên.

ĐỀ 2: Đã lâu em chưa có dịp về quê thăm ông bà (hoặc chú, bác, cô, dì,...). Em hãy viết thư thăm hỏi và nhắc lại một kỉ niệm về quê lần trước.

ĐỀ 3: Qua chương trình thời sự, em được biết một bạn nhỏ ở miền Trung bị mất cả nhà cửa và người thân trong đợt lũ quét. Em hãy viết thư chia sẻ với bạn nỗi đau mất mát và động viên bạn sớm vượt qua khó khăn, đau khổ.